

KARAMAN ÇEVRESİNİN JEOMORFOLOJİSİ ¹

Dr. Mehmet Ardos

Orta Toroslarla, Orta Anadolu düzlüğünün birleştiği yerde bulunan Karaman bölgesinin merkezi kısmında tamamen Neojen'e (Miosen) ait plaketli göl kalkerleri ve marnları, batısında mezozoik yaşlı kalkerler, kuzeyinde ise muhtemelen eski Kuaterner yaşlı volkanitler (andezit, volkanik tüf, volkanik breş ve bazalt) yer alır. Konya kapalı havzasının bu en güney kısmı, tamamen yumuşak Sedimanlarla, bunları örten alüvyonlardan teşekkül etmiştir ². Altındaki yumuşak Neojen formasyonları, ancak volkanik kayaların çıktıkları yerlerde deforme olmuşlardır. Daha batıdaki, kabaca E-W istikametinde uzanan Hacı Baba Dağı kalkerleri (genellikle alt Kretase yaşlı) ise alpin orojenezi geçirdiğinden fazlaca kırılmış ve kırılmışlardır. Kıvrım eksenleri, dağın orografik istikametinde uzanmakta olup, bu yönde kabaca bir antiklinal meydana getiren tabakalar, yine aynı istikamette faydalanmışlardır (plis faillés). Böylece, güneydeki blok yükselip, bugün kü dağı meydana getirirken, kuzeydeki blok çökme eğilimi göstermiş ve tektonik havzada Neojen gölleri, dolayısıyla

¹ Bu yazı, Türk Coğrafya Kurumu'nun XXI Coğrafya Meslek Haftası'nda sunulan tebliğin özetidir.

² Alüvyonlar, kuzeye doğru gidildikçe kalınlaşır. Kılıbasan kuzeyinde ise ince bir plaka halinde buradaki volkanitleri örter. Açılmış olan kuyulardan elde ettiğimiz bilgiye göre alüvyonun alt kısmı daha ziyade kil ve kumlu killerden, üst kısmı ise kumlardan meydana geldiği için, ovadaki en bol yeraltı suyuna en alttaki kil horizonunun üstünde rastlanmaktadır. Buradan itibaren yukarıya doğru kum ve killer münavebe ettiğinden, sığ kuyularda çok miktarda su toplanabilmekte, bu da ziraat için kâfi gelmemektedir. Bazen de, Karaman'ın hemen batısında olduğu gibi (Karaman-Petrol servisi istasyonları arası) alüvyonun en üst kısmı kil ve balçıklardan meydana geldiği için, yağışlı mevsimlerde buralarda yerel bataklıklar meydana gelmektedir. İyi drene edilememiş olan bu bölgede yeraltı suyunun çok daha derinde olması muhtemeldir. Çünkü, birkaç metre kalınlıktaki killi horizonun altında kum ve kum-çakıl adeseleleri bulunmaktadır. Kil miktarının kuzeydeki Karadağ ve Mercik volkanik arazisine doğru artması, bunların andezitin ayrışması sonucu oluştuğunu ve güneye doğru taşındıklarını gösterir. Halbuki, daha güneyde mevcut bulunan killi (ki bunlar çakıl adeseleleri de ihtiva ederler ve böylece diğerlerinden ayrılırlar) Karaman Deresi tarafından getirilip, yığılmıştır.

Neojen sedimantasyonu oluşmuştur. Sedimantasyondan sonra ise bölge, epirojenik hareketlerle toptan yükselmiştir. Nitekim, Neojen yaşlı tabakaların durumu, dağa doğru yaklaşıldıkça değişmemekte, fasyes ise aynı niteliğini muhafaza etmektedir. Yani, Neojen-Kretase arasındaki fay, pre-Neojen yaştadır.

Hacıbaba Dağı'nı meydana getiren kalkerlerin büyük bir kısmı karstlaşmaya elverişlidir. Fakat, bunlar fazla çatlaklı olduklarından, karstlaşma daha ziyade derinde vuku bulmuştur. Böylece, satıhta ancak mikro-karstik şekiller (lapyalar ve nivo-karstik oluşuklar), derinde ise mağara ve galeriler teşekkül etmişlerdir.

Bunlardan lapyalar, daha ziyade kalkerlerin saf olduğu kısımlarda, özellikle Kâzım karabekir dolaylarında görülürler. Buradaki dağ eteğinde kanalcıklı, oluklu, çatlak ve delik lapyalar geniş alanlarda teşekkül etme imkânı bulabilmişlerdir.

Nivo-karstik şekiller, ortalama 1400-2000 metrelik bir zon içinde, 60-80° lik yamaçlar üzerinde ortaya çıkarlar. Bazen ters eğimler de ihtiva eden, ortalama boyları birkaç merte olan ve daha ziyade tabaka başları ile genişlemiş çatlaklar içerisinde koltuk şeklinde belirmiş olan bu şekiller, şimdikinden daha soğuk ve nemli bir devrede, muhtemelen Riss veya würm'deki periglasyal şartlar altında teşekkül etmişlerdir. Bunun üst sınırı ise, o buzul devresinin daimi kar sınırına tekabül etmektedir.

Derinde teşekkül etmiş olan şekillerin en önemlisi Yollarbaşı (Hısıra) Mağarası'dır. İçersinde sarkıt ve diktler, göller, kısmen yuvarlanmış çakıllar ve derin karstik kuyuların bulunduğu söz konusu mağara, birbirleriyle dar galeriler vasıtasıyla bağlanmış 2 büyük, 1 küçük krastik salondan müteşekkildir. Mağaraya, küçük salona açılan bir düdenden girilmektedir. Büyük salonların tabanları ârızalı, fakat tavanları düz, küçük salonların ise her tarafı ârızalıdır. Hafif eğimli kretase kalker tabakaları içersinde gelişmiş olan bu "yatay tipte mağara", stratifikasyon düzlemlerinin, diğer kısımlara nazaran daha çabuk erimesi ve genişlemesi sonucunda oluşmuş bulunan salonların birleşmeleriyle bugünkü şeklini almıştır. En küçük salonun ise, tamamen su ile dolmuş olduğu, erime şekillerinden anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan, Karaman'da Dr. Mehmet ARMUTLU tarafından yapılan tıbbi incelemeler sonucunda mağarada mevcut CO₂ ve nemin bazı astımlı hastalara iyi geldiğini ortaya çıkarmıştır. Hem turistik, hem de tıbbi bakımdan önemi haiz olan bu mağaranın kısa zamanda Turizm ve Tanıtma Bakanlığı tarafından halka tanıtılması ve turizme açılması yararlı sonuçlar sağlayacaktır.

GEOMORPHOLOGIE DES ENVIRONS DE KARAMAN (Konya-Turquie)

Dr. Mehmet ARDOS

La région de Karaman est largement formée de calcires néogènes d'un domaine lacustre. Les couches de cette formation sont presque horizontales et non tectonisées. La montagne de Hacibaba qui s'allonge de l'Ouest à l'Est est située une trentaine de kilomètres à l'Ouest de Karaman dans un domaine partout par un abrupt montagneux cette plaine.

Les formes les plus caractéristiques de cette région étudiée sont des formes karstiques mineures et des formes karstiques majeures. Les premières se manifestent au Sud de Kasaba: ce sont des lapiés sculptés sur les versants abrupts et des niches de nivation (formes nivo-karstiques) dues à la dissolution du calcaire crétacé ayant pour effet les lapiés et à la neige se transformant en névés. Ces formes nivo-karstiques aujourd'hui non fonctionnelles datent probablement du Würmien. Les deuxièmes sont la caverne de Yollarbaşı. Cette caverne, qui est formée horizontalement dans les calcaires crétacés comporte plusieurs salles karstiques dont le fond est accidenté parfois par des puits. Le passage d'une caverne à l'autre se fait par des galeries. Cette caverne est formée suivant la surface de stratification. On rencontre souvent d'étroites galeries formées par élargissements des diaclases.

